

Головне управління освіти і науки м. Києва
Центр моніторингу столичної освіти
Відділ психолого-педагогічного оцінювання

Аналітична довідка за результатами моніторингового дослідження
«Комп'ютерні адикції серед учнів загальноосвітніх навчальних закладів
м. Києва»

Київ
2011

Конституція України визнає життя і здоров'я людини найвищими соціальними цінностями. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України цілеспрямовано реалізує завдання щодо формування здорового способу життя дітей, керуючись законами України «Про освіту», «Про охорону дитинства». Це є свідченням того, що питання збереження здоров'я підростаючого покоління, зокрема школярів, має загальнодержавне значення. Формування відповідального ставлення до здоров'я як до найвищої особистісної та суспільної цінності має позачасову актуальність. Наведена аргументація зумовлює нагальність цього дослідження.

Проблема формування здорового способу життя охоплює широкий спектр питань: гармонійного фізичного, психічного, культурного та духовного розвитку особистості; дотримання оптимальних для здоров'я режимів дня, навчання та відпочинку, харчування, особистої гігієни, рухової активності, загартування, запобігання виникненню та подолання шкідливих звичок та ін.

Актуальність теми даного дослідження обумовлюється необхідністю виокремлення та вивчення чинників, які негативно впливають на стан здоров'я учнів, призводять до виникнення різних видів адикцій (залежностей).

Підлітки є найбільш вразливими і схильними до виникнення адикцій, тому що їхній організм знаходиться в незбалансованому стані. Це викликано віковою гормональною перебудовою й психологічними змінами. Підлітки прагнуть до самоствердження й самостійності, бажають про все скласти власну думку, їм притаманна емоційна нестійкість, підвищена вразливість, необ'єктивне сприйняття дійсності. Якщо підліток відчувається самотньо, то нереалізована потреба у спілкуванні спричиняє наявність комунікативних проблем, конфлікти з однолітками, педагогами або батьками, що в свою чергу може призвести до формування хімічних (алкогольної, тютюнової, наркотичної) чи нехімічних типів залежностей: комп'ютерної, ігрової,

комунікаційної, залежності від мобільних телефонів, SMS-адикції. Чим раніше виникають шкідливі звички, тим згубніша їхня дія і тим складніше їх позбутися. Шкідливі звички призводять до виникнення адикційних проявів, які переростають у залежність. Тому питання про необхідність подолання шкідливих звичок набуло широкої суспільної актуальності.

Актуальність вивчення проблеми комп'ютерних адикцій підтверджується зокрема тим фактом, що наприкінці 2010 року кафедра превентивної освіти і соціальної політики ЮНЕСКО у партнерстві з «Майкрософт Україна» провела дослідження щодо поведінки в Інтернеті українських дітей і підлітків.

Тому за потребою часу Центром моніторингу столичної освіти у лютому 2011 року було проведено моніторингове дослідження комп'ютерних адикцій серед учнів м. Києва.

Мета дослідження: вивчення соціально-психологічних умов та прогнозування виникнення комп'ютерних адикцій серед учнів загальноосвітніх навчальних закладах м. Києва.

Завдання дослідження:

- 1) проаналізувати поінформованість учнів та їхніх батьків щодо шкідливих наслідків комп'ютерної залежності;
- 2) дослідити можливі чи існуючі прояви комп'ютерних адикцій;
- 3) визначити умови та чинники, що можуть призвести до формування адикцій;
- 4) вивчити заходи профілактики комп'ютерної залежності серед учнів, які проводяться в ЗНЗ та вдома.

Інтерпретація понять, які використовувались в дослідженні

Адикція (походить від англійського addiction) – згубна схильність, звичка, шкідливий потяг до чого-небудь. До адикцій належать тільки ті залежності, які пов'язані з «бажанням втекти від реальності» за допомогою спеціальної зміни свого фізичного стану.

Нехімічна залежність – будь-яка діяльність, якій характерне прагнення відходу від реальності за допомогою зміни свого психічного стану без застосування хімічних речовин.

Хімічна залежність – психічний або соматичний стан, що є наслідком повторного вживання природної або синтетичної психоактивної речовини.

Адиктивна поведінка – це поведінка людини, для якої притаманне прагнення до «відходу від реальності» шляхом штучної зміни свого психічного стану завдяки прийому різноманітних хімічних речовин чи постійній фіксації уваги на певних видах діяльності, з метою розвитку та підтримання інтенсивних емоцій. В результаті такої поведінки людина існує у своєрідному «віртуальному» світі. Вона не тільки не вирішує свої проблеми, але й зупиняється в особистісному розвитку, а в окремих випадках навіть деградує.

Розрізняють такі різновиди адиктивної поведінки:

- нехімічна адикція (патологічна схильність до азартних ігор (гемблінг), комп'ютерна адикція, трудовоголізм);
- хімічна адикція (вживання та вдихання психоактивних речовин: тютюну, алкоголю, наркотиків, медичних препаратів, речовин побутової хімії).

У дослідженні комп'ютерних адикцій серед учнів 8–10-х класів загальноосвітніх навчальних закладів м. Києва взяли участь усі державні ЗНЗ м. Києва (за винятком вечірніх шкіл, шкіл-інтернатів для дітей з особливими потребами та приватних ЗНЗ м. Києва), в яких функціонують 8–10-ті класи. Кількість загальноосвітніх навчальних закладів – учасників дослідження становила 123, фактична кількість респондентів: учнів - 2860, батьків учнів – 2802.

За результатами моніторингового дослідження були зроблено ряд висновків, зокрема:

- учні основної й старшої школи – учасники дослідження - знаходяться у групі ризику щодо виникнення комп'ютерних адикцій, оскільки майже стовідсотково мають удома комп'ютер.
- учні найбільше вільного часу проводять у віртуальному середовищі, переглядаючи фільми, відеоролики, спілкуючись по телефону, Інтернету.
- більшість учнів та їхніх батьків не обізнані, скільки часу можна перебувати за комп'ютером без шкоди для здоров'я та до яких наслідків може призвести надмірне перебування за комп'ютером;
- учні та їхні батьки – учасники дослідження - відмітили наявність проявів та ситуацій, які можуть бути першими ознаками формування комп'ютерної залежності.

Також було надано рекомендації щодо попередження виникнення комп'ютерних адикцій серед учнів м. Києва:

- загальноосвітні навчальні заклади повинні стати осередком пропаганди здорового способу життя, зокрема безпечного користування комп'ютером, Інтернетом, формування культури користування мобільним телефоном;
- необхідно організувати постійно діючі семінари, тренінги, презентаційні заняття, лекції, круглі столи для вчителів з метою вдосконалення методів профілактичної роботи, інформування про шкоду здоров'ю від надмірного користування комп'ютером, мобільним телефоном для подальшої просвітницької роботи з учнями;
- запровадити просвітницьку роботу з батьками щодо особливостей виховання і розвитку дітей підліткового віку, а також профілактики виникнення комп'ютерних адикцій шляхом оприлюднення отриманих даних дослідження на загальношкільних і класних батьківських зборах, розміщення відповідної інформації на стендах у приміщеннях загальноосвітніх навчальних закладів, проведення групових та індивідуальних форм роботи;

- організувати профілактичну роботу з учнями щодо ризиків виникнення комп'ютерних адикцій, зокрема із залученням відповідних фахівців;
- надавати учням інформацію про роботу позашкільних навчальних закладів для організації більш насиченого дозвілля та охоплення учнів позакласною та позашкільною роботою;
- у бібліотеках загальноосвітніх навчальних закладів оформити й постійно оновлювати стенди-виставки книжок і періодичних видань даної тематики.